

ششمین همایش جرم‌شناسی و پیشگیری از ارتکاب جرم، خودکشی و انحرافات جوانان

نهاد برگزار کننده همایش: بنیاد علمی و حقوقی قانون یار

(با همکاری و حمایت معنوی دادگستری بروجرد، دانشگاه امام صادق، انجمن علمی معارف دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه لرستان، آموزش و پرورش، دانشگاه آزاد رفسنجان، سازمان ارشاد اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه و....)

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۲۹ آذرماه ۱۴۰۲ شماره مقاله: ۲۸/۹۴۵۸۲ رده بندی کنگره: ب ۵۶/۷۵۴۷

بررسی و شناخت خصایص و ویژگی‌های جرم پولشویی

روح الله شیرزادی

چکیده

پولشویی به عنوان یکی از پیچیده‌ترین جرایم اقتصادی و سازمان‌یافته، نقشی تعیین کننده در تداوم جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، فساد اداری، کلاهبرداری‌های بزرگ، قاچاق انسان و تأمین مالی تروریسم دارد. اهمیت پولشویی تنها به جابه‌جایی غیرقانونی منابع مالی محدود نمی‌شود، بلکه به واسطه آثار مخرب آن بر سلامت نظام مالی، اعتماد عمومی، رقابت‌پذیری اقتصاد و حکمرانی اقتصادی، به مسئله‌ای امنیتی و توسعه‌ای تبدیل شده است. این مقاله با رویکردی تحلیلی و توصیفی، خصایص و ویژگی‌های جرم پولشویی را در ابعاد حقوقی، اقتصادی، سازمانی و عملیاتی بررسی می‌کند و تلاش دارد الگوهای رایج، روش‌های ارتکاب، نشانه‌های هشداردهنده و پیوندهای پولشویی با فناوری‌های نوین را تبیین نماید. در ادامه، ضمن مرور ادبیات فارسی و انگلیسی، یک چارچوب روش‌شناختی برای شناخت و طبقه‌بندی ویژگی‌های پولشویی ارائه می‌شود. یافته‌های مقاله نشان می‌دهد پولشویی دارای ویژگی‌هایی مانند فراملی بودن، چندمرحله‌ای بودن، انطباق‌پذیری بالا، اتکای شدید به پوشش‌های قانونی و حرفه‌ای، بهره‌گیری از خلأهای نظارتی و استفاده فزاینده از ابزارهای دیجیتال است. همچنین شناسایی پولشویی مستلزم ترکیب تحلیل حقوقی با داده‌کاوی مالی، شناخت رفتارهای غیرعادی، تقویت همکاری بین‌نهادی و هماهنگی بین‌المللی است. در پایان، مقاله با ارائه جمع‌بندی و پیشنهاد‌های سیاستی، بر ضرورت رویکرد مبتنی بر ریسک، تقویت واحد اطلاعات مالی، ارتقای شفافیت ذی‌نفع واقعی و توسعه ظرفیت‌های تحلیلی تأکید می‌کند.

واژگان کلیدی: پولشویی، عواید حاصل از جرم، نظام مالی، شاخص‌های هشدار، ذی‌نفع واقعی،

رویکرد مبتنی بر ریسک، جرم سازمان‌یافته، واحد اطلاعات مالی، شفافیت مالی، فناوری‌های مالی

مقدمه

پولشویی در ساده‌ترین بیان، فرایندی است که طی آن عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه به گونه‌ای وارد گردش مالی می‌شود که منشأ غیرقانونی آن پنهان گردد و ظاهر مشروع پیدا کند. اما در عمل، پولشویی پدیده‌ای چندلایه و پویا است که از تعامل میان مجرمان، ساختارهای اقتصادی، نهادهای مالی، قوانین داخلی و قواعد بین‌المللی شکل می‌گیرد. مجرمان برای بهره‌برداری از درآمدهای نامشروع، نیازمند «امنیت اقتصادی» هستند؛ یعنی باید بتوانند از عواید جرم استفاده کنند، آن را سرمایه‌گذاری نمایند و بدون جلب توجه نهادهای نظارتی، به دارایی‌های رسمی تبدیل کنند. این نیاز، پولشویی را به حلقه اتصال میان جرم و اقتصاد رسمی تبدیل کرده است. در دهه‌های اخیر، تحول در ابزارهای پرداخت، رشد بانکداری الکترونیک، شکل‌گیری بازارهای مالی نوین و ظهور دارایی‌های دیجیتال، هم فرصت‌های جدیدی برای اقتصاد فراهم کرده و هم امکان‌های تازه‌ای برای پولشویی ایجاد نموده است. از سوی دیگر، سیاست‌های جهانی مقابله با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، با وضع استانداردها و توصیه‌های بین‌المللی، دولت‌ها را به اصلاح قوانین، ایجاد نهادهای تخصصی و اجرای سازوکارهای نظارتی و گزارش‌دهی موظف کرده است. با وجود این، پولشویی همچنان در قالب‌های متنوع و با استفاده از پیچیده‌ترین شیوه‌ها انجام می‌شود و همین امر ضرورت شناخت دقیق خصایص و ویژگی‌های آن را افزایش می‌دهد.

این مقاله به جای تمرکز صرف بر تعریف، بر «شناخت ویژگی‌ها» متمرکز است؛ زیرا مقابله مؤثر با پولشویی، بیش از هر چیز به فهم رفتارها، الگوها، نقاط آسیب‌پذیر و نشانه‌های هشدار وابسته است. شناخت خصایص پولشویی می‌تواند برای قانون‌گذار در جرم‌انگاری دقیق‌تر، برای نهادهای مالی در طراحی کنترل‌های داخلی، برای واحد اطلاعات مالی در ارتقای تحلیل‌ها و برای مراجع قضایی در اثبات جرم و کشف شبکه‌ها مفید باشد.

بخش اول: بیان مسئله

پولشویی از منظر نظری و عملی با یک دشواری بنیادین مواجه است: «پنهان سازی» جزء ذاتی رفتار مجرمانه است. مرتکب پولشویی برخلاف بسیاری از جرایم که وقوع آن آشکار و قابل مشاهده است، تلاش می کند ردپاها را محو کند، منشأ دارایی را نامعلوم سازد و زنجیره تراکنش‌ها را به نحوی پیچیده نماید که پیگیری آن برای نهادهای نظارتی دشوار شود. این ویژگی سبب می شود کشف پولشویی غالباً به شناسایی نشانه‌های غیرمستقیم، تحلیل داده‌ها و مقایسه رفتار مالی با الگوهای عادی وابسته باشد.

در بسیاری از نظام‌ها، با وجود وجود قانون مبارزه با پولشویی، اجرای مؤثر به دلیل ضعف در شفافیت اطلاعات، دشواری دسترسی به داده‌های مالکیت، محدودیت‌های تحلیل‌گری، ناهماهنگی نهادی و گاه تعارض منافع با چالش روبه‌روست. از سوی دیگر، مجرمان به سرعت با قوانین و کنترل‌ها تطبیق می‌یابند و راه‌های دور زدن مقررات را پیدا می‌کنند. بنابراین مسئله اصلی این است که چگونه می‌توان ویژگی‌های پولشویی را به صورت نظام‌مند شناخت و طبقه‌بندی کرد تا هم در کشف و هم در پیشگیری، ابزارهای دقیق‌تر فراهم شود.

بخش دوم: هدف و پرسش‌های مقاله

هدف این مقاله ارائه تصویری جامع از خصایص و ویژگی‌های جرم پولشویی و تبیین پیوند آن با ساختارهای مالی و حقوقی است. پرسش‌های محوری عبارت‌اند از:

پولشویی چه ویژگی‌های ساختاری و رفتاری دارد که آن را از دیگر جرایم اقتصادی متمایز می‌کند؟

رایج‌ترین الگوها و روش‌های پولشویی کدام‌اند و چگونه با تحولات فناوری تغییر می‌کنند؟

چه شاخص‌ها و نشانه‌هایی می‌تواند در شناسایی عملیات مشکوک مؤثر باشد؟

چگونه می‌توان چارچوبی روشمند برای تحلیل ویژگی‌های پولشویی ارائه داد؟

بخش سوم: مفهوم و ماهیت پولشویی

بند اول: تعریف پولشویی و عناصر بنیادین آن

پولشویی معمولاً به فرایندی اطلاق می‌شود که طی آن «عواید حاصل از جرم» به نحوی تبدیل، انتقال، اختفا یا تملک می‌شود که منشأ غیرقانونی آن پنهان گردد. در این فرایند، دو عنصر بنیادین قابل شناسایی است: نخست وجود «دارایی آلوده» یعنی مالی که از جرم اصلی یا همان جرم منشأ به دست آمده است؛ دوم وجود «رفتارهای تطهیری» یعنی اقداماتی که به پنهان‌سازی منشأ یا کمک به بهره‌برداری از آن دارایی منجر می‌شود. بنابراین پولشویی بدون جرم منشأ قابل تصور نیست، اما الزاماً نیازمند اثبات جزئیات جرم منشأ در همه نظام‌ها نیست و برخی نظام‌ها با رویکردهای متفاوت، امکان تعقیب پولشویی را حتی در صورت دشواری اثبات جرم منشأ فراهم می‌کنند.

پولشویی غالباً از طریق استفاده از نهادهای مالی، شرکت‌ها، افراد واسط، حساب‌های متعدد و قراردادهای صوری انجام می‌شود. در بسیاری از موارد، پولشویی نه یک اقدام منفرد، بلکه زنجیره‌ای از اقدامات است که به صورت برنامه‌ریزی شده و با هدف کاهش ریسک کشف اجرا می‌شود.

بند دوم: مراحل کلاسیک پولشویی

در ادبیات رایج، پولشویی اغلب در سه مرحله توصیف می‌شود. مرحله نخست «جایگذاری» است که طی آن پول یا دارایی غیرقانونی وارد نظام مالی یا اقتصادی می‌شود؛ مثلاً از طریق سپرده‌گذاری خرد، خرید ابزارهای پولی یا انتقال به حساب‌های مختلف. مرحله دوم «لایه‌سازی»

است که با ایجاد تراکنش‌های متعدد، پیچیده و گاه فرامولی، رد منشأ پول مخدوش می‌شود. مرحله سوم «ادغام» است که طی آن دارایی شسته‌شده به اقتصاد رسمی بازمی‌گردد و به شکل سرمایه‌گذاری، خرید دارایی‌های بادوام، مشارکت در کسب‌وکار یا دریافت وام‌های مبتنی بر وثیقه ظاهر می‌شود.

با این حال، در عمل مرز این مراحل همیشه روشن نیست؛ در برخی روش‌های نوین، مراحل در هم می‌آمیزد یا با سرعت بالا انجام می‌شود. شناخت این مراحل بیشتر یک ابزار تحلیلی برای فهم منطق پولشویی است تا یک توالی الزام‌آور در همه پرونده‌ها.

بخش چهارم: خصایص حقوقی جرم پولشویی

بند اول: وابستگی به جرم منشأ و چالش‌های اثبات

یکی از ویژگی‌های مهم پولشویی، پیوند آن با جرم منشأ است. جرم منشأ می‌تواند طیف وسیعی از جرایم را شامل شود؛ از جرایم مالی و اقتصادی تا جرایم خشن و سازمان‌یافته. همین گستردگی سبب می‌شود که سیاست کیفری کشورها در تعیین دامنه جرایم منشأ نقش تعیین‌کننده داشته باشد. هرچه دامنه جرایم منشأ محدودتر باشد، امکان سوءاستفاده و خروج برخی عواید مجرمانه از شمول پولشویی بیشتر می‌شود؛ و هرچه دامنه گسترده‌تر باشد، نیاز به ابزارهای دقیق‌تر برای جلوگیری از تفسیرهای موسع و نامتناسب افزایش می‌یابد.

از حیث اثبات، پولشویی با مانع‌هایی مانند استفاده از پوشش‌های حقوقی، نقل و انتقال‌های پی‌درپی، رمزگذاری اطلاعات، بهره‌گیری از حوزه‌های قضایی متعدد و فقدان شفافیت مالکیت مواجه است. به همین دلیل، بسیاری از نظام‌ها به سمت استانداردهایی مانند پیگیری «قرائن مالی»، «الگوهای رفتاری» و «تناسب اقتصادی» حرکت کرده‌اند تا اثبات را صرفاً به ارائه سند مستقیم محدود نکنند.

بند دوم: عنصر روانی و قصد پنهان سازی

ویژگی بارز پولشویی در بسیاری از نظام های حقوقی، وجود قصد یا علم نسبت به منشأ مجرمانه دارایی و قصد پنهان سازی یا کمک به فرار از تعقیب است. این عنصر روانی، پولشویی را از برخی تخلفات مالی یا اشتباهات اداری متمایز می کند. با این حال، تشخیص علم و قصد، به ویژه زمانی که عملیات از طریق واسطه های حرفه ای انجام می شود، دشوار است. همین دشواری سبب شده است برخی مقررات، مسئولیت های سنگین تری برای اشخاص مشمول مانند بانک ها و مؤسسات مالی در شناسایی مشتری، نگهداری سوابق و گزارش معاملات مشکوک مقرر کنند، تا خلأ اثبات قصد با سازوکارهای پیشگیرانه جبران شود.

بخش پنجم: ویژگی های ساختاری و سازمانی پولشویی

بند اول: سازمان یافتگی و شبکه محوری

پولشویی در مقیاس بزرگ غالباً در چارچوب شبکه های سازمان یافته رخ می دهد. شبکه ها معمولاً دارای نقش های تفکیک شده هستند: تولیدکنندگان عواید غیرقانونی، تسهیل گران مالی، واسطه های حقوقی، صاحبان شرکت های پوششی، و گاه کارکنان فاسد در نهادهای مالی یا اداری. این شبکه محوری سبب می شود مقابله با پولشویی نیازمند نگاه سیستمی باشد؛ یعنی صرف برخورد با یک فرد یا یک تراکنش، معمولاً به از بین رفتن شبکه منجر نمی شود و شبکه می تواند با جایگزینی افراد، مسیرهای جدید بسازد.

بند دوم: فراملی بودن و بهره گیری از تفاوت های مقرراتی

یکی از خصایص کلیدی پولشویی، فراملی بودن آن است. شبکه های پولشویی از تفاوت میان قوانین، شدت نظارت، استانداردهای شفافیت و سطح همکاری قضایی کشورها بهره می برند. انتقال منابع از یک کشور با کنترل های شدید به کشوری با نظارت کمتر، استفاده از حوزه های

مالی فراساحلی، ثبت شرکت در حوزه‌های کم‌شفافیت و سپس سرمایه‌گذاری در کشور ثالث، نمونه‌هایی از این رفتار است. در نتیجه، همکاری حقوقی و اطلاعاتی بین کشورها و هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی، نقش حیاتی در کاهش فرصت‌های پولشویی دارد.

بخش ششم: ویژگی‌های اقتصادی و رفتاری پولشویی

بند اول: ناسازگاری با منطق اقتصادی عادی

بسیاری از عملیات پولشویی در ظاهر شبیه فعالیت اقتصادی مشروع است، اما در عمق خود با منطق اقتصادی متعارف ناسازگار است. نمونه‌های رایج عبارت‌اند از سرمایه‌گذاری‌هایی که بازده اقتصادی روشن ندارند اما حجم پول بالایی در آنها جریان دارد، قیمت‌گذاری‌های غیرواقعی، معاملات مکرر یک دارایی بدون توجیه اقتصادی، یا پذیرش هزینه‌های انتقال و کارمزدهای سنگین برای جابه‌جایی پول. این ناسازگاری، یکی از منابع مهم تولید «شاخص‌های هشدار» است؛ یعنی جایی که رفتار مالی با درآمد، شغل، سابقه و ظرفیت اقتصادی فرد یا شرکت همخوانی ندارد.

بند دوم: ریسک‌گریزی نسبت به کشف، نه ریسک‌گریزی اقتصادی

رفتار اقتصادی معمولاً میان ریسک و بازده تعادل ایجاد می‌کند، اما پولشویی از جنسی دیگر است: هدف اصلی کاهش ریسک کشف است. بنابراین پولشوها ممکن است تصمیم‌هایی بگیرند که از منظر اقتصادی غیرمنطقی به نظر برسد، ولی از منظر پنهان‌سازی منطقی است. برای مثال، تقسیم یک مبلغ بزرگ به تراکنش‌های خرد، یا استفاده از مسیرهای طولانی‌تر و پرهزینه‌تر برای انتقال، یا انجام معاملات متعدد با هدف ایجاد پیچیدگی. این ویژگی نشان می‌دهد که تحلیل رفتار پولشویی باید علاوه بر اقتصاد، به منطق امنیتی و پنهان‌سازی نیز توجه کند.

بخش هفتم: روش‌ها و الگوهای رایج پولشویی بند اول: پولشویی مبتنی بر نظام بانکی و مالی

روش‌های کلاسیک شامل افتتاح حساب با هویت‌های متعدد، استفاده از حساب‌های شخص ثالث، گردش سریع وجوه، انتقال بین بانکی پرتعداد، استفاده از حواله‌ها و ابزارهای پرداخت و خرید و فروش ابزارهای مالی است. در این روش‌ها، بانک و مؤسسه مالی محل برخورد نخستین با جریان پول هستند و به همین علت مقررات شناسایی مشتری، شناسایی ذی‌نفع واقعی و پایش تراکنش‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد.

بند دوم: شرکت‌های پوششی و فاکتورسازی صوری

یکی از شایع‌ترین ویژگی‌های عملیاتی پولشویی، استفاده از شرکت‌های پوششی است؛ شرکت‌هایی که فعالیت واقعی محدود دارند اما برای صدور فاکتور، عقد قرارداد صوری، ایجاد ظاهر تجاری و توجیه جریان پول به کار می‌روند. فاکتورسازی صوری، بیش‌ازپهاری یا کم‌ازپهاری در تجارت، و قراردادهای خدماتی غیرواقعی از روش‌های رایج هستند. این روش‌ها به‌ویژه در محیط‌هایی که نظارت مالیاتی یا ثبت معاملات ضعیف است، اثرگذاری بیشتری دارند.

بند سوم: پولشویی مبتنی بر دارایی‌های بادوام و بازارهای غیرمالی

بازار املاک، خودروهای لوکس، طلا و جواهرات، آثار هنری و کالاهای گران‌بها از حوزه‌های جذاب برای پولشویی هستند. علت جذابیت این بازارها می‌تواند ترکیبی از عوامل باشد: امکان انجام معاملات خارج از سامانه‌های شفاف، دشواری ارزش‌گذاری دقیق، و قابلیت تبدیل سریع دارایی به پول یا بالعکس. همچنین برخی بازارها امکان استفاده از واسطه‌ها و ثبت مالکیت پیچیده را فراهم می‌کنند.

بند چهارم: روش‌های نوین دیجیتال و دارایی‌های مجازی

فناوری‌های مالی جدید و دارایی‌های دیجیتال فرصت‌های تازه‌ای برای پولشویی ایجاد کرده‌اند. ویژگی‌هایی مانند سرعت انتقال، امکان استفاده از پلتفرم‌های برون‌مرزی، ابزارهای حفظ حریم خصوصی و پیچیدگی فنی، شناسایی را دشوارتر می‌کند. البته باید توجه داشت که همه کاربردهای دارایی‌های دیجیتال غیرقانونی نیست، اما پولشویان از بخش‌هایی از این فضا که نظارت کمتر یا سازوکارهای ناشناس‌سازی بیشتر دارد، بهره می‌گیرند. در این حوزه، نقش تحلیل بلاکچین، مقررات‌گذاری بر ارائه‌دهندگان خدمات دارایی مجازی و همکاری بین‌المللی برجسته‌تر می‌شود.

بخش هشتم: شاخص‌ها و نشانه‌های هشداردهنده در شناخت پولشویی

بند اول: شاخص‌های مرتبط با مشتری و هویت

نشانه‌هایی مانند پیچیدگی غیرعادی در ساختار مالکیت، امتناع از ارائه اطلاعات ذی‌نفع واقعی، تغییرات مکرر در مدیران و مالکان، استفاده از نمایندگان یا وکلای متعدد بدون توجیه روشن، یا ناهماهنگی میان شغل اعلامی و رفتار مالی می‌تواند هشداردهنده باشد. همچنین مشتریانی که به‌طور غیرمعمول بر سرعت انجام تراکنش، عدم ثبت اطلاعات، یا استفاده از روش‌های غیرشفاف اصرار دارند، در چارچوب مدیریت ریسک اهمیت دارند.

بند دوم: شاخص‌های مرتبط با تراکنش و گردش مالی

الگوهایی مانند تراکنش‌های پرتعداد و خرد در بازه کوتاه، گردش سریع وجوه بدون هدف تجاری روشن، انتقال‌های زنجیره‌ای میان حساب‌های متعدد، انتقال به حوزه‌های قضایی پرریسک، استفاده از حساب‌های کم‌تحرک که ناگهان فعال می‌شوند، و تبدیل‌های مکرر ارز یا دارایی،

می‌تواند نشانه پولشویی باشد. نکته مهم این است که هیچ شاخصی به تنهایی اثبات‌کننده نیست، بلکه مجموعه‌ای از شاخص‌ها و زمینه اقتصادی مشتری باید تحلیل شود.

بند سوم: شاخص‌های مرتبط با شرکت‌ها و تجارت

در حوزه تجارت، مواردی مانند معاملات با طرف‌های ناشناخته، قیمت‌گذاری غیرواقعی، تفاوت قابل توجه میان حجم تجارت و توان عملیاتی شرکت، پرداخت‌ها به حساب‌هایی غیرمرتبط با قرارداد، یا تغییر مکرر مسیرهای حمل و نقل، می‌تواند هشداردهنده باشد. پولشویی تجاری یکی از دشوارترین گونه‌ها برای کشف است، زیرا ظاهری کاملاً قانونی دارد و نیازمند ترکیب داده‌های گمرکی، مالیاتی، بانکی و اطلاعات تجاری است.

بخش نهم: مرور ادبیات و چارچوب‌های نظری مقابله با پولشویی

بند اول: رویکردهای بین‌المللی و استانداردهای سیاستی

ادبیات بین‌المللی مقابله با پولشویی بر ایجاد نظام‌های جامع پیشگیری تأکید دارد که شامل جرم‌انگاری، ضبط و مصادره عواید جرم، ایجاد واحد اطلاعات مالی، الزام نهادهای مالی به شناسایی مشتری و گزارش‌دهی معاملات مشکوک، و توسعه همکاری‌های بین‌المللی است. در این چارچوب‌ها، مفهوم رویکرد مبتنی بر ریسک جایگاه محوری دارد؛ یعنی منابع نظارتی باید متناسب با سطح ریسک بخش‌ها، محصولات، مشتریان و جغرافیا تخصیص یابد.

بند دوم: ادبیات فارسی و محورهای پژوهشی رایج

در مطالعات فارسی، محورهایی مانند مفهوم‌شناسی و جرم‌انگاری پولشویی، نسبت پولشویی با جرم منشأ، چالش‌های اثبات و دادرسی، نقش بانک‌ها و نهادهای مالی در گزارش‌دهی، آثار اقتصادی پولشویی بر تورم، سرمایه‌گذاری و فساد، و نیز بررسی قوانین و آیین‌نامه‌های داخلی مورد توجه بوده است. بخش مهمی از ادبیات فارسی بر این نکته تأکید دارد که کارآمدی مقابله با

پولشویی صرفاً با تصویب قانون حاصل نمی‌شود، بلکه به اجرای مؤثر، آموزش تخصصی، زیرساخت داده‌ای و هماهنگی نهادهای وابسته است.

بخش دهم: روش‌شناسی پژوهش

بند اول: نوع پژوهش و رویکرد کلی

این مقاله از نوع پژوهش توصیفی تحلیلی است و با هدف تبیین خصایص و ویژگی‌های پولشویی، از ترکیب تحلیل حقوقی، تحلیل اقتصادی و مطالعه تطبیقی ادبیات استفاده می‌کند. داده‌های مقاله ماهیت کتابخانه‌ای و اسنادی دارد و بر منابع معتبر فارسی و انگلیسی متکی است.

بند دوم: چارچوب تحلیل ویژگی‌ها

برای شناخت منظم ویژگی‌های پولشویی، مقاله چارچوبی را بر اساس چند بُعد پیشنهاد می‌کند: بعد حقوقی که شامل رابطه با جرم منشأ، عناصر جرم، مسئولیت اشخاص و ابزارهای ضبط و مصادره است.

بعد سازمانی که شامل شبکه‌محوری، فراملی بودن و نقش تسهیل‌گران حرفه‌ای است. بعد عملیاتی که شامل مراحل پولشویی، روش‌های رایج، کانال‌های انتقال و ابزارهای مالی و غیرمالی است.

بعد رفتاری که شامل شاخص‌های هشدار، ناسازگاری با منطق اقتصادی و الگوهای پنهان‌سازی است.

بعد فناورانه که شامل نقش فناوری‌های مالی، دارایی‌های دیجیتال و شیوه‌های نوین اختفا است.

این چارچوب کمک می کند ویژگی ها به صورت جزیره ای دیده نشود و ارتباط میان آنها در طراحی سیاست های مقابله لحاظ گردد.

بخش یازدهم: تحلیل و بحث درباره ویژگی های کلیدی پولشویی

بند اول: انطباق پذیری و تحول پذیری بالا

یکی از مهم ترین ویژگی های پولشویی، توان بالای تطبیق با مقررات و شرایط جدید است. هرگاه یک مسیر تحت نظارت شدید قرار گیرد، شبکه ها مسیر دیگری را فعال می کنند یا روش را تغییر می دهند. به همین علت، سیاست های ضد پولشویی اگر صرفاً مبتنی بر قواعد ثابت و چک لیستی باشد، به تدریج کارایی خود را از دست می دهد. راهبرد مؤثر، ایجاد نظام های یادگیرنده و تحلیل محور است که بتواند الگوهای جدید را سریع شناسایی کند.

بند دوم: استفاده از پوشش های قانونی و حرفه ای

پولشویی غالباً با استفاده از ابزارهای کاملاً قانونی انجام می شود: ثبت شرکت، قراردادهای تجاری، حساب های بانکی، خرید دارایی، مشارکت در پروژه ها و دریافت تسهیلات. همچنین نقش برخی تسهیل گران حرفه ای مانند حسابداران، مشاوران مالی، واسطه های املاک و گاه وکلا در ایجاد ساختارهای پیچیده قابل توجه است. این موضوع یک چالش سیاستی ایجاد می کند: چگونه می توان بدون آسیب به فعالیت مشروع اقتصادی، مسیرهای سوءاستفاده را محدود کرد. پاسخ معمولاً در شفافیت مالکیت، کنترل تعارض منافع، قواعد شناخت مشتری برای مشاغل غیرمالی تعیین شده و نظارت حرفه ای نهفته است.

بند سوم: تمرکز بر پنهان سازی ذی نفع واقعی

در بسیاری از پرونده های بزرگ، مسئله اصلی نه انتقال پول، بلکه پنهان کردن مالک واقعی دارایی است. مجرمان از شرکت های چندلایه، سهامداران صوری، تراست ها یا ترتیبات مشابه

استفاده می‌کند تا مسیر مالکیت مبهم شود. بنابراین ایجاد سازوکارهای ثبت و دسترسی به اطلاعات ذی‌نفع واقعی، یکی از حساس‌ترین نقاط مقابله با پولشویی است.

بند چهارم: هم‌افزایی پولشویی با فساد و اقتصاد زیرزمینی

پولشویی در محیط‌های دارای فساد اداری و ضعف اجرای قانون، رشد بیشتری دارد. فساد می‌تواند هم مسیرهای پولشویی را تسهیل کند و هم موجب بی‌اثر شدن کنترل‌ها شود. از سوی دیگر، اقتصاد زیرزمینی با گردش نقدی بالا و ثبت‌نشده معاملات، امکان اختفا را افزایش می‌دهد. بنابراین سیاست ضد پولشویی بدون سیاست ضد فساد، شفافیت اقتصادی و اصلاحات نهادی، معمولاً نتیجه محدود خواهد داشت.

بند پنجم: دشواری سنجش و برآورد حجم پولشویی

یکی از ویژگی‌های ساختاری این حوزه، دشواری اندازه‌گیری دقیق حجم پولشویی است؛ زیرا ماهیت آن پنهانی است و آمارها معمولاً بر پایه کشفیات، گزارش‌های مشکوک یا مدل‌سازی‌های تخمینی استوار است. این مسئله در سیاست‌گذاری اهمیت دارد: ارزیابی کارایی اقدامات، نیازمند شاخص‌های ترکیبی مانند کیفیت گزارش‌دهی، سرعت رسیدگی، میزان ضبط دارایی‌ها، و سطح همکاری نهادی است، نه صرفاً تعداد پرونده‌ها.

بخش دوازدهم: راهبردهای کلیدی برای شناخت و مقابله مبتنی بر ویژگی‌ها

بند اول: تقویت رویکرد مبتنی بر ریسک و تحلیل داده

شناخت ویژگی‌های پولشویی نشان می‌دهد که پایش سنتی و مبتنی بر قواعد ثابت کافی نیست. تحلیل داده‌های تراکنشی، الگوشناسی، امتیازدهی ریسک به مشتری، محصول و جغرافیا، و استفاده از مدل‌های کشف ناهنجاری می‌تواند کارایی شناسایی را افزایش دهد.

بند دوم: شفافیت ذی‌نفع واقعی و یکپارچگی داده‌ها

از آنجا که پنهان‌سازی مالک واقعی یکی از خصایص محوری پولشویی است، ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی برای ثبت و به‌روزرسانی مالکیت واقعی و امکان دسترسی نهادهای ذی‌صلاح اهمیت دارد. همچنین یکپارچگی داده‌های بانکی، مالیاتی، گمرکی و ثبتی، امکان تحلیل شبکه‌ای و کشف الگوهای پنهان را تقویت می‌کند.

بند سوم: ارتقای هماهنگی نهادی و ظرفیت تخصصی

پولشویی در مرز میان حقوق، مالیه، فناوری و جرم‌شناسی قرار دارد. بنابراین آموزش تخصصی، ایجاد تیم‌های مشترک میان نهادها، و ارتقای ظرفیت واحد اطلاعات مالی در تحلیل و تبادل اطلاعات ضروری است. در سطح قضایی نیز تخصص‌گرایی در رسیدگی به پرونده‌های مالی پیچیده می‌تواند کیفیت اثبات و سرعت رسیدگی را افزایش دهد.

بند چهارم: همکاری بین‌المللی و مدیریت ریسک فراملی

با توجه به فراملی بودن پولشویی، همکاری‌های قضایی و اطلاعاتی، معاضدت حقوقی متقابل، تبادل اطلاعات مالی و همسویی مقررات داخلی با استانداردهای جهانی نقش کلیدی دارد. همچنین شناسایی حوزه‌های قضایی پرریسک و اعمال کنترل‌های تقویتی بر تراکنش‌های مرتبط، بخشی از مدیریت ریسک فراملی است.

نتیجه‌گیری

پولشویی جرمی صرفاً مالی نیست، بلکه سازوکاری برای «تثبیت و تداوم جرم» در اقتصاد رسمی است. ویژگی‌های این جرم شامل چندمرحله‌ای بودن، شبکه‌محوری، فراملی بودن، انطباق‌پذیری بالا، اتکا به پوشش‌های قانونی و پنهان‌سازی ذی‌نفع واقعی، بهره‌گیری از بازارهای غیرمالی و

استفاده رو به رشد از ابزارهای دیجیتال است. همین ویژگی‌ها سبب می‌شود کشف و مقابله با پولشویی نیازمند رویکرد چندبعدی باشد؛ از یک سو قواعد حقوقی روشن، سازوکارهای ضبط و مصادره و همکاری قضایی لازم است؛ از سوی دیگر تحلیل داده، شناخت الگوهای رفتاری، شفافیت مالکیت و هماهنگی نهادی اهمیت دارد.

شناخت خصایص پولشویی به ما نشان می‌دهد که مقابله مؤثر، بیش از آنکه به افزایش تعداد مقررات وابسته باشد، به کیفیت اجرا، زیرساخت اطلاعاتی، رویکرد مبتنی بر ریسک و توان سازگاری نظام نظارتی با روش‌های جدید پولشویی وابسته است. در نهایت، سیاست ضد پولشویی زمانی موفق‌تر خواهد بود که در کنار آن، سیاست‌های ضد فساد، شفافیت اقتصادی و کاهش فرصت‌های اقتصاد زیرزمینی نیز تقویت گردد.

منابع و مأخذ

منابع فارسی:

قانون مبارزه با پولشویی و اصلاحات و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط، جمهوری اسلامی ایران.

صادقی، حسین. حقوق جزای اختصاصی، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی و جرایم اقتصادی. تهران: نشر میزان.

آشوری، محمد. آیین دادرسی کیفری، جلد‌های مرتبط با ادله اثبات و کشف جرم. تهران: نشر میزان.

گلدوزیان، ایرج. بایسته‌های حقوق جزای عمومی، مباحث مرتبط با عنصر روانی و مسئولیت کیفری. تهران: سمت.

حسینی، سیدمهدی. پولشویی و تأمین مالی تروریسم، مبانی و چالش‌ها. تهران: انتشارات حقوقی و قضایی.

مقالات پژوهشی فارسی منتشرشده در فصلنامه‌های حقوقی و اقتصادی کشور درباره پولشویی، جرم منشأ، ضبط عواید جرم و نقش واحد اطلاعات مالی.

منابع انگلیسی:

FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (FATF Recommendations).

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Publications and guidance on money laundering, asset recovery, and organized crime.

Basel Committee on Banking Supervision. Guidance on the management of money laundering and terrorist financing risks.

IMF. Reports and working papers on AML/CFT frameworks and financial integrity.

World Bank. Tools and studies on asset recovery, beneficial ownership transparency, and financial crime.

Reuter, P., & Truman, E. M. Chasing Dirty Money: The Fight Against Money Laundering.

Levi, M. Research works on money laundering typologies, organized crime finance, and AML effectiveness.

جهت همکاری با بنیاد علمی قانون یار در راستای برگزاری سمینار، کارگاه های آموزشی، کنگره و نشست های علمی با موسسه تماس بگیرد ۵۲۶ و ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ مدیر پژوهش ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

6th scientific conference of Ghanonyar Institute at the national level

ششمین همایش ملی جرم‌شناسی و پیشگیری از ارتکاب جرم، خودکشی و انحرافات جوانان در جامعه

**مشاره ۲۴ ساعت به پژوهشگران
در خصوص نگارش و ارسال مقالات
۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵**

مخبرهای پذیرش مقالات پژوهشگران:

- ۱- پژوهش های مربوطه در حوزه پیشگیری از ارتکاب جرم و خودکشی
- ۲- شناخت علل و عوامل انحرافات جوانان در جامعه و ارائه راهکار عملی
- ۳- بررسی لزوم رعایت حجاب و آثار و پیامدهای آن در جامعه
- ۴- راهکارهای مبارزه با فقر، بی حجابی و فساد، اعتیاد، طلاق و
- ۵- پژوهش های مربوطه در راستای عدالت کیفری و عدالت ترمیمی
- ۶- تاثیر کیفر و مجازات در تکرار جرم و دستیابی به جامعه ای سالم
- ۷- شناسایی معضلات و اسباب های اجتماعی و ارائه راهکار حل مشکل

ایمیل همایش برای ارسال مقالات LOLOMENSANI@YAHOO.COM	رئیس علمی و مسئول همایش دکتر بهنام اسدی
مدیر هیأت سیاستگذاری همایش دکتر سیدمصطفی حسینی	ارسال مقاله از طریق پیام رسان ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۰۲
شماره تماس های دبیرخانه همایش ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ و ۵۲۶	مکان و زمان برگزاری همایش ۲۹ آذر- سالن همایش سازمان ارشاد بروجرد

لوگو حامیان معنوی و برگزار کنندگان همایش

ششمین همایش جرم شناسی و پیشگیری از ارتکاب جرم، خودکشی و انحرافات جوانان (نهاد برگزار کننده: بنیاد علمی و حقوقی قانون یار) - بروجرد- ۱۳۰۸